

A. ÖMER TÜRKES

..... romanlar arasında

'Zaferi övmeyin, savaşı sevmeyin

İtalyan yazar, akademisyen ve eski senatör Claudio Magris'in 'Davanın Reddine'si savaşın dehşetini, şiddetin bellekte bıraktığı izleri, ihanetin utancını, bilinçli unutkanlığın ikiyüzlülüğünü sergileyen etkileyici bir roman...

İlerlemiş yaşına rağmen yazmayı sürdüren ve ülkesinin en önemli yazarlarından biri olarak kabul gören Claudio Magris, 1939'da Trieste'de doğdu. Torino Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 1994-96 yılları arasında İtalyan Senatosu'nda görev yaptı. 1986'da yayımlanan 'Tuna Boyunca' kitabıyla en büyük çağdaş İtalyan yazarlarından biri olarak kabul edildi. 'Mikrokozmos' kitabıyla 1997 yılında İtalya'nın en önemli edebiyat ödülü Strega'yı aldı. En son, 2016'da Franz Kafka Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Avrupa edebiyatına ve barışa katkılarından dolayı da çeşitli ödüller aldı, ayrıca 2007 yılında Nobel'e aday gösterildi. 2015'te yayımlanan 'Davanın Reddine' (Non luogo a procedere) romanı büyük ses getirdi, Corriere della Sera gazetesinin edebiyat eki tarafından yılın en iyi romanı, yılın en iyi yazarı ilan edildi.

BÖYLE BİR MÜZE NASIL TASARLANIR?

Müzenin ismi; 'Eirene için Ares veya Arcana Belli. Barışın Gelmesi ve Tarihinin Etkisizleştirilmesi için Geniş Kapsamlı Müze'...

Bütün hayatını bu müzeyi yaratmaya adanmış yaşlı bir profesörün amacı, "Müzenin o ateş saçan nesnelere, tankların, topların ve diğer silahlarının sonuçta anlık, yarılmış, ölümlü, tedirgin edici ama sona ermiş bir rüyanın kâbusları, ölüm ve yıkımla başlayıp başta havaya uçurulan, parçalanmış veya delik deşik olan insanların mutlu ve güler yüzlü haliyle sona eren, tersine gösterilen bir film olduğunu ortaya çıkarmak, ölümün, bütün ölümlerin hayattan sonra değil, önce geldiğini anlatmak..."

Denizaltılardan tutun da tanklara, uçaksavarlara, mızrak ve mancıklara kadar -savaşın yüzyıllara yayılan tarihini yansıtan- eşyaları toplamaya II. Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonra başlayan profesöre ilham veren, yaşadığı Trieste'nin uğradığı felaketler. Bu felaketler

onun kişisel kaderini de etkilemiş.

Ölümü nedeniyle kendisinin tamamlayamadığı müze projesini şimdi Luisa Brooks adlı bir kadın yürütüyor. Triesteli Yahudi bir kadınla Trieste'yi Nazilerden kurtarmaya gelen Afrikalı-Amerikalı askerlerden oluşan tugayda görevli siyahi bir adamın kızı olan Luisa'nın hayati bir savaşla biçimlenmiş.

Luisa, devasa miktardaki karışık malzemeyi eski hipodrom yapısının çeşitli odalarına ve salonlarına yerleştirmeye, nesnelerin sıralamasını, monitörlerdeki ikonların kullanımını, müze içindeki seyrin ana temasını, Alaeddin'in lambasından fırlayan cinler gibi bu malzemelerden ortaya çıkan nesnelere ve hikâyeleri planlamaya çalışıyor. Ancak kafası sayısız soruyla dolu. Öyle ya, "Yangında ölçü-süz yaratıcısının yanı sıra malzemenin de büyük kısmının yanmış olmasına rağmen hâlâ ölçüsüz olan bu çılgın müzeyi nasıl düzenlemelidir" Luisa?

Ashında daha büyük sorun profesörün notlarını değerlendirmek. Zira sadece savaş aletlerini değil, savaş kurbanlarının kapatıldıkları hapseden duvarlarına kazındıkları yazıları da toplamış profesör. Savaş sonrasında üstü örtülen savaş suçlarını, suçluların kimliklerini de ifşa eden bu yazılar Trieste'deki vahşetin konuşulmaya başlanmasını sağladı için çok önemli.

Luisa, yangında çoğu yanmış notları toplamaya çalışırken profesörün geçirdiği değişimi de fark edecektir.

HAKİKAT KENDİ BAŞINA VARDIR

Luisa'nın bir yandan eşyaları diğer yandan profesörün kişisel notlarını bir araya getirme, onları anlamlı bir bağlama yerleştirme çabası bir süre sonra kendi hikâyesiyle yer değiştirecek, hikâyeler hikâyelere açılacak. Okunması kolay hikâyeler sayılmaz. Profesörün şahit olduğu savaş kareleri, Yahudi toplumunun kayıpları, Afrika kökenli insanların maruz kaldığı zulüm, yazarın sakıncasız tasvir ettiği savaş, şiddet ve işkence sahneleri, cezasız kalan suçlar, muhbirler, öfke ve utanç damgasını vuruyor romana.

Claudio Magris romanın sonuna eklediği notta; "Bu kitabın isimsiz kahramanı için ben gerçekten yaşamış, son derece seçkin bir insandan, muhteşem ve taviz vermez, engin bir kültüre ve büyük tutkulara sahip bir Trieste'li olan Profesör Diego de Henriquez'den serbestçe ilham aldım" diyor. Ancak romanın biyografik olmadığını da eklemiş. Magris'in kurgusu bütün kurgulardan daha tufan,

Claudio Magris

daha fantastik olan hakikatten ilham alıyor ashında. Her ne kadar tam olarak erişmek mümkün olmasa bile hakikatin düşüncelerimizden ve duygularımızdan bağımsız olarak kendi başına var olduğu fikriyatından hareketle -savaşın hakikatine yakınsayabilmek adına- Profesör Diego de Henriquez'in tamamlayamadığı müzeyi kurgu yoluyla inşa etmeye çalışıyor. Ve elbette edebiyatın malzemesiyle, yani sözcüklerle...

Aşka da yer veriyor... Ne var ki her bir savaş araç ve gerecinin yaptığı çağrışımlarla savaş alanlarından ya da gündelik hayattan hikâyelere sızrayan, anlatıcı kimliğinin sürekli yer değiştirdiği, bazen iç içe geçtiği romanda aşk ve ölüm sahneleri arasında sabit bir gerilim yakalamış Magris. Çeşitli silahların özelliklerini ve işlevlerini gösteren notlarla işe koyulan Luisa'nın bilinci de tetiklendiğinde Balkanlardaki Nazi katliamlarına, Afrikalı köle ticaretine, Karayipler'deki sömürgelelere, aşiret savaşlarına, korsanlığa, Trieste'deki faşist katliamlara kadar yayılan anlatı çok zengin bir malzeme ile yoğrulmuş. Eklemek gerekiyor, malzemeler süs

değil, Magris her bir malzemeyi edebiyatın malzemesiyle ve insani dramlarla birleştiriyor.

UNUTMAK İHANETTİR

Herodotes kitabının amacını, "Bu Halikarnassos'lu Herodotos'un kamuya sunduğu bir araştırmadır. İnsanlığın unutulmasını unutulmasın" cümleleriyle açıklamıştı. Unutmamak unutturmamak önemlidir ve tarih kadar edebiyatın da sorumluluğudur. 'Davanın Reddine' bu sorumluluğu taşıyan bir roman. İlk bölümde profesörün geçirdiği değişimden söz etmişim. "Peki ama zavallı, hatta bazen mahcubiyet kaynağı olan bir deliyi bir adalet ve intikam melegi haline getiren o dönüşüm nasıl olmuştu?" Bu sorunun yanıtı profesörün yazdığı şu notlarda gizlidir; "Benim mücadele ettiğim unutmaya değil, unutmamı unutulması, unutulmak istenen -zorunda kalman?- bir vahşeti unutmamış olmanın unutmak istememenin, bilmek istememenin bilememenin taksiratlı bilinçsizliği."

Unutmak ihanettir. Katilleri, işkencecileri, hırsızları, gücünü kötüye kullananları, insanlık suçuna bulaşanları -bağışlamak demiyorum- unutmak, faillele suç ortaklığı yapmak anlamına gelir. Magris II. Dünya Savaşı sonrası Trieste'de kurulan yeni hayatın, hatta savaş galiplerinin dayattığı yeni düzenin böyle bir suç ortaklığına dayandığını savunuyor. Katilleri kadar katillerin elini içtenlikle sikanlar sirtlarını sıvazlayanlar, onlar için yeni belgeler düzenleyenler ya da eski belgeleri imha edenler de suçludur. Bilmezlik hafifletici bir neden değil, ağırlaştırıcı bir unsur olmalıdır. Tıpkı romanın sonunda 'masum' işbirlikçilerden birinin söylediği gibi; "Ben de bir zanlıyım, öyle sayılmayayım. İşbirliği yapıyorum, ama amacın cezamın hafifletilmesi değil. Ceza hafifletilemez, çünkü ceza yok. Cehennem bu zaten; genel af, yargılamadan önce bağışlanma, davanın reddine..."

'Davanın Reddine' hayatın, tarihin ve coğrafyanın çok derinden kazıldığı, sorulayıcı, etkileyici, daha doğrusu rahatlatıcı edici bir roman...

DAVANIN REDDİNE
Claudio Magris
Çeviren: Leyla Tonguç
Basmacı
Yayı Kredi Yayıncılık, 2018
320 sayfa, 26 TL.